

СНЕЖАНА АДАМЧЕСКА

ДИДАКТИЧКО — МЕТОДСКИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ НА УЧЕНИЧКИОТ ТАНДЕМ

Во современиот воспитно-образовен процес ученичкиот тандем има специфична дидактичко-методска вредност која го издвојува од останатите социјални облици на наставна работа и врз основа на која се дефинира неговото самостојно егзистирање. Бројните заеднички елементи со другите облици претставуваат допирни точки врз чија основа се гради стратегијата на неговата современа примена, а истовремено означуваат рационално искористување на стекнатото искуство во релативно нови услови на тандемско ученичко работење.

Примената на ученичкиот тандем како облик на современа наставна работа е условена од постоење и функционирањето на бројни микроструктури во одделението во кое се одвиваат дијагностички интеракциски односи. Тоа значи дека преку ученичкиот тандем одделенскиот колектив се трансформира во тандемско одделение составено од целисходно организиран тандем. Ваквиот природ навидум наведува на заклучок дека со примената на ученичкиот тандем одделението се разединува, дезинтегрира, а неговата структура се распаѓа. Во одбрана од ваквиот заклучок се бројните аспекти во дефинирањето на физиономијата на ученичкиот тандем, неговата педагошка суштина и внатрешна динамика. Ученичкиот тандем како микро-структура не може да егзистира како изолирана единка во однос на ученичкиот колектив, ниту како затворена единка во рамките на сопствената интеракција, ниту како независна единка во однос на другите ученички тандеми. Овие компоненти на неговата педагошка димензија укажуваат на фактот дека ученичкиот тандем претставува функционален елемент на одделението кое го интегрира во сопствената структура.

Во текот на функционирањето ученичкиот тандем има широка отвореност кон другите тандеми или нивните членови, а истовремено се остваруваат и односи со наставникот. Отвореноста на тандемот се согледува од повеќе аспекти — заемен (или едностран) контакт на два тандема, однос на еден од партнерите со друг тандем или еден од неговите партнери, однос на тандемот или еден од неговите членови со наставникот

и сл. Тоа зборува дека во ученичкиот тандем, и покрај својата релативно едноставна структура, се реализираат бројни односи и специфична комуникација како во негов делокруг, така и надвор од него. Тоа ни дава за право да заклучиме дека ученичкиот тандем не го негира или занемарува одделението како целина, зашто и во негови рамки интеракциските односи помеѓу учениците секогаш го немаат наведениот квантитет.

Примената на ученичкиот тандем обезбедува непосреден однос на ученикот со наставното градиво, од една страна, и непосреден контакт со својот партнер во текот на работата. Оваа бифункционална димензија на поставеноста на ученикот во тандемот истовремено означува дека преку овој облик на наставна работа се реализира доследно принципот на образовна мобилност (активна положба) на ученикот. Поставен наспроти задачите што произлегуваат ученикот во соработка со својот партнер ги изнаоѓа патиштата за нивно решавање, ја контролира неговата и ја преиспитува и својата работа, надополнува, координира, соработува во вистинска смисла. Во тандемот ученикот го испитува и потврдува сопствениот идентитет, запознавајќи го својот партнер се запознава и себе си, усвојува прифатливи модели на поведение, начини на работа и сл. Преку тандемот ученикот ги согледува и анализира сопствените вредности, но и грешки, не само според туѓото укажување, туку и според своето сопствено видување. Тоа значи дека во тандемското работење се негува автономијата на личноста на ученикот која нема затворени граници кон интересите, желбите и начинот на мислење на другите, зашто тоа работење се реализира преку соработка на два партнера кои заемно „социјално се поучуваат“ (Cousinet). Овие согледувања упатуваат на заклучок дека ученичкиот тандем има изразита диxотомна природа, што произлегува од фактот што во него пулсираат тенденции за социјализација и за индивидуализација.

Истовремено тоа значи дека преку примената на ученичкиот тандем како современ облик на наставна работа личноста на ученикот се афирмира како активен соработнички субјект кој во процесот на учење внесува нова димензија — социјална интеракција. Со самиот факт што ученикот во текот на тандемското работење директно се обраќа на еден свој соученик, овој облик на наставна работа има длабока педагошка суштина поврзана со создавање услови за природен тек на одвивање на процесот на учење во кој ученикот ги усвојува знаењата од субјект сроден на неговите психофизички особености, еднаков по начините на мислење и подготвен нив да ги промени, ако тоа е во интерес на заедничката работа. Вербалната комуникација што се остварува во тандемот добива во квалитет зашто во неа не се присутни тешкотии во врска со изразните средства (јазични изрази, употреба на поими) кои им се блиски и заеднички на партнерите. Во тандемското работење се надминуваат тешкотиите во врска со определувањето на информативната вредност на знаењето, нивниот интензитет и екстензив-

ност, зашто тие се детерминирани од условите на заедничката работа на партнерите.

Процесот на учење во ученичкиот тандем не е монотон и едноличен зашто се одвива со наизменично искуство на видот на активностите што ги извршуваат партнерите. Внатрешната динамика на тандемот наставниот процес го прави разнообразен, мотивирачки и творечки, зашто и двајцата партнери се заинтересирани и активно учествуваат во сите етапи во процесот на решавањето на поставените задачи — заедничка изработка на план за работа, јасно дефинирање на парцијалното учество во работата, во реализацијата, контрола и самоконтрола и валоризација.

Во ученичкиот тандем воспоставените дијадачни односи немаат само одлики на манифестно поведење, напротив тие претставуваат творечки активен однос на ученикот кој се развива и негува со цел да се оспособи „за самостоен контакт со наставното градиво“.¹ Со тоа се создаваат услови за постепено намалување на предимензионираната посредничка улога на наставникот помеѓу ученикот и наставното градиво, зашто еден од значајните недостатоци на училиштето е неговата тенденција кон „усовршување на моделите на работа на наставникот во врска со трансмисија на знаењата“.² а не кон оспособување на ученикот за самостојна творечка работа. Преку примената на ученичкиот тандем оваа задача на воспитно-образовниот процес може безболно да се реализира, што на овој облик на наставна работа му дава одредена димензија на воспитна усмереност.

Третманот на личноста на ученикот како активен соработнички субјект во тандемското работење има определено педагошко значење и од аспект на третманот на личноста на наставникот. Во тандемското работење на учениците тој ја има функцијата да ја планира работата на тандемите и нивните членови, да ја опсервира и координира, да помата и насочува, да охрабрува, да ја канализира дискусијата во тандемите, да дава општи, поединечни и парцијални упатства за работа, да дава дополнителни објаснувања и толкувања и да ја еволуира работата.³ Оваа улога на наставникот во тандемското работење на учениците е многу посуптилна и посложена во однос на неговата посредничка функција, бара големи напори и залагања, стручно-педагошка подготвеност и искуство. Во текот на работата наставникот треба да обезбеди „насочен континуитет на педагошко дејствување“.⁴ Луцидната мисла на Сартр дека „човекот не е ништо друго, освен она што ќе направи од самиот

¹ Вученов Н. — Учење учења, Настава и воспитање, бр. 2, 1966 год.

² Исто.

³ Според Стевановић М. — Наставни рад у паровима Самоуправна школа, бр. 2, 1981 год.

⁴ Волков К. — Социјално воспитање у животу школе (проблеми групног рада), Педагогија, број 3, 1971 год.

себеси“ во процесот на воспитување и образование добива подлабока смисла, зашто ученикот треба да се контролира и раководи во својот развој, што функцијата на наставникот ја прави мошне одговорна пред сè и заради социо-психолошко-соматскиот индивидуалитет на личноста на ученикот.

Во услови на современ воспитно-образовен процес овој момент добива во тежина и бара постепено разрешување. „Индустијата на знаење“ што обезбедува квантитативен пораст во образованието истовремено воспитувањето го става на втор план — масовната комуникација ги развива моделите на поведење на човекот кон техничките средства, а меѓучовечките односи се занемарени или запоставени.⁵ Во тие услови воспитно-образовниот процес треба да се избори за сопствениот општествен идентитет, а наставата да добие функција на фактор за обликување на односите меѓу учениците преку создавање услови за хумана соработничка интеракција. Тоа значи истовремено и преиспитување на сите можности и услови за примена на облици на наставна работа кои ќе овозможат негување на соработничка интеракција во процесот на учење на сите објективни фактори. Сите социјални облици на наставна работа повеќе или помалку даваат можност за реализација на оваа задача, но се наметнува потребата од нивно преиспитување и усовршување. Во тие рамки ученичкиот тандем може да заземе значајно место, зашто обезбедува услови преку соработничката улога на ученикот да се развива самостојното критичко мислење врз основа на автентично длабоко значење кое е заработено со сопствена активност.

Преку примената на ученичкиот тандем процесот на социјализација има специфичен карактер, зашто се остварува во дијадични односи. Комуникацијата со партнер е интеракциски однос што се реализира во најмала социјална структура која овозможува јасно дефинирање на сопствениот статус и улога. Дијадичната комуникација создава услови за пофрекфентна интеракција, а со тоа и континуирана активност и на двата партнера. Во големите групи присуството на побројни субјекти понекогаш доведува до отежнато изразување на личноста на ученикот и намалена фрекфенција во интеракцијата. Тандемското работење овозможува социјализацијата да добива димензија на примарност, зашто таа се реализира во услови на благонаклоност и соработничка атмосфера која е својствена на некои односи на ученикот со членовите од своето семејство. Таа природност и спонтаност во односите потешко може да се реализира во одделението, каде интеракцијата се мултиплицира, од ученикот се бара повисок степен на адаптивност кон сите негови членови, што како процес треба да се одвива континуирано и интензивно. Неможноста од остварување на

⁵ Според Torsten N. — Модел школе сутрашњице (Проблеми групног рада, Педагогија бр. 3. 1971 год.

таков квалитет во односите може да доведе до инхибирање во односите со другите и до апатија, што создава услови за социјална депримираност и изолираност. Тоа наведува на заклучок дека „хомогеноста на одделението е само привидна“ (Dotrens) и дека ученикот, и покрај својата социо-психолошка ограниченост, е ставен во состојба или да ги прифаќа усвоените норми на однесување, запоставувајќи ги личните интереси и желби, или да развива свои модели на поведение кои ќе бидат својствени на неговата посебност, но кои ќе го дистанцираат од другите ученици. Ученичкото тандемско работење овозможува поедноставување на интеракцијата, а со тоа и можност за оспособување на ученикот за комуникација во посложена социјална структура. Ако „групата е тло на кое стои индивидуата“ (Levin K.), ученичкиот тандем е тло на кое индивидуата го развива својот индивидуалитет преку директна интеракција. Тоа значи дека во тандемот се развиваат непосредни социјални мотиви во учењето, кои не само што влијаат врз активизацијата на ученикот, туку влијаат и врз нивото на постигнатите резултати (Linhard B.). Тоа значи дека во тандемското работење соработката на учениците треба да се развива во правец на кооперација, а не во правец на компетенција, која го оневозможува индивидуалниот развиток на личноста и го блокира процесот на нејзината социјализација. (Децата не треба да се учат на компетенција, туку на кооперација“.⁶ Развивањето на односи на соперништво и полагање право на нешто, независно од личната активност на ученикот создава нездрава клима меѓу партнерите кои го исклучуваат тандемското работење како заедничка активност, а ученичкиот тандем престанува да биде облик на наставна работа. Неговата педагошка вредност и егзистирање почива врз системот на организираните меѓусебни односи на партнерите, јасното дефинирање на нивниот статус и точната определеност на степенот на учество во заедничката активност.

Во таа смисла се истакнуваат основни принципи врз основа на кои се градат и развиваат меѓусебните односи на партнерите во тандемот:

1. Принцип на диференцијација, (јасно разграничување на полето на дејствување меѓу партнерите и помеѓу тандемите и непосредната околина);

2. Регресивно-прогресивен принцип, (флексибилна наизменичност на регресивното и прогресивното поведение на двата партнера);

3. Принцип на рамнотежа, (чувство на еднаква вредност на сопствената личност, еднаква партиципација во активностите, еднаква одговорност и еднакво влијание).⁷

⁶ Породица и социјализација младих, Београд, 1970 год. стр. 59.

⁷ Психодинамика односа (семинар Меѓународног друштва социјалних радника), приредил Брајша П., Сплит, 1978 год., стр. 2.

Од доследното почитување на овие принципи зависи дали односите помеѓу партнерите ќе го стимулираат или сопираат развитокот на ученикот — партнер, дали ќе се задоволат потребите и на двајцата членови на тандемот и дали и двајцата партнери (или само еден) ќе чувствува задоволство во тандемската работа и сл.

Овие елементи и ја наметнуваат потребата од посуптилен приод во примената на ученичкиот тандем како облик на наставна работа, посебно од аспект на степенот на податливост на наставното градиво што треба да се усвои по пат на тандемско работење, од јасната операционализација на конкретните задачи, и сл. Евидентно е дека сложената стратегија на примена на ученичкиот тандем како облик на наставна работа резултира од фактот што тандемското работење е ставено во функција на реализација на однапред поставени цели кои можат да бидат како во областа на усвојување на знаења, така и во утврдување на степенот на оспособеност за социјална интеракција на партнерите. Реализацијата на втората цел е ставена во функција на првата, која е условена од успешноста на нејзиното остварување. Учениците можат тандемски да усвојат определени знаења ако се оспособени за заедничко учење и обратно, преку соработничкиот однос во учењето знаењата добиваат социјална димензија.

На ова прашање му се посветува посебно значење, зашто примената на ученичкиот тандем како облик на наставна работа, неговата физиономија и организациона поставеност зависат пред се од способноста за соработничко учење кое се засновува врз усвоени модели на социјална интеракција помеѓу партнерите. Развивањето на способноста за успешно комуницирање е долг и сложен процес, кој треба да се организира со доследно почитување на барањата што ги поставува принципот на поставност. Во првите обиди на примена на ученички тандем степенот на сложеноста на поставените задачи треба да биде во сообразност со можностите на учениците и нивното искуство за заемна комуникација. Овој проблем се усложнува и со фактот што ученичкиот тандем се јавува во двојна улога средство и цел. Имено, ученичкиот тандем добива димензија на облик на наставна работа тогаш кога преку неговата примена учениците ќе ја увидат неговата суштина и специфичност. Неспорно е дека ученикот се оспособува за комуницирање и преку другите облици на наставна работа, но моделите на социјална интеракција во тандемот значително се разликуваат и поставуваат барања својствени само за особеностите на ученичкото тандемско работење.

Бројни автори се обидуваат да ги согледаат и дефинираат основните елементи на кои се темели специфичната комуникација со дијадични одлики. На пример Schwabisch и Siems⁸ ги

⁸ Според Буј, М. — Одгојно-образовни рад у паровима, Школска књига, Загреб, 1983 година, страна 41.

наведуваат следните правила како предуслови за успешен дијадичен однос во тандемот и кои учениците треба да ги усвојат и применуваат:

- да се сфати дека интересите на партнерот се различни;
- отворено да се комуницира;
- отворено да се изнесуваат и отстрануваат пречките во комуникацијата;
- кога се почувствува потреба, да се одмора;
- слободно да се изнесува своето мислење и да се аргументира;
- да не му се замерува на партнерот;
- да не се користи „старата заштита“, туку сегашниот статус;
- да се зборува во прво лице;
- да му се дава на партнерот повратна информација;
- внимателно примање на повратната информација на партнерот.

Мошне интересен модел на вежбата на дијадичната комуникација предлага и Sharan:⁹

- наставникот ја поставува темата (проблемот);
- учениците во тандемот расправаат за проблемот прaveјќи белешки (пет минути);
- дискусија во групи од осум ученика;
- завршна заедничка дискусија на сите ученици.

Според Singer, вербалната комуникација во тандемот треба да се усвојува и развива чекор по чекор. На пример, за успешен тандемски разговор неопходно е да се знаат следните правила, што ученикот треба да ги прима од наставникот во вид на упатство за работа:

- во текот на разговорот на партнерот да му се гледа во очи;
- внимателно да се слуша;
- да не се прекинува искажувањето на партнерот, туку да се дозволи својата мисла да ја изрази до крај;
- да се зборува само ако партнерот слуша;
- да му се обраќа на партнерот по име;
- внимателно да се следи континуитетот на разговорот;
- да не се напаѓа партнерот;
- да не се луги ако партнерот бара дополнително објаснување;
- да не се луги ако партнерот има поинакво мислење.¹⁰

Реализацијата на системот на задачи во ученичкиот тандем зависи од повеќе фактори поврзани со личноста на ученикот — пол, возраст, општи способности и сл. Врз основа на нив и се моделира процесот на учење и се валоризираат резултатите од работата. Возрасната структура на ученичкиот

⁹ Исто, страна 41.

¹⁰ Исто.

тандем зазема значајно место зашто врз основа на тој елемент (и дефинирањето на целите) се надоградуваат и други фактори што влијаат врз физиономијата на тандемското работење. Во кругот на повозрасните ученици каде личноста на ученикот се изразува поинтензивно се јавува поголема иницијативност, со што духот на дискусија и полемика расте, а интеракцијата добива демократска форма. Тоа значи дека ученичкото тандемско работење со подолго искуство во практиката може да ги усложнува задачите кои во првичната примена се поедноставни.

Ваквиот природ во реализацијата на поставените задачи не би требало да се сфати како стремеж да се апострофира ученичкиот тандем како единствен облик на наставна работа кој може да го обезбеди реализацијата на овие задачи. Напротив, ваквото толкување би ја осиромашило наставата и би го намалило значењето на тандемското работење. Примената на ученичкиот тандем треба да се сфати флексибилно и од аспект на корелативни односи со другите облици на наставна работа. Според овојата физиономија и методска поставеност ученичкиот тандем е условен од примената на другите облици и тие односи на поврзаност имаат причинско-последичен карактер. Примената и „менувањето на одделните облици на работа на часот треба да има функционална природа, со тоа што примената на еден облик да претставува природна основа за примена на други облици“,¹¹ што всушност претставува доследно почитување на принципот на полиморфност на наставниот процес. Врз основа на оваа креативна корелација и интегрирање на ученичкиот тандем во системот на останатите облици на наставна работа се надминува монотонијата во текот на наставата, отстранување на усвоените стереотипи на работење и сл., што доведува до интензивирање и динамизација на воспитно-образовниот процес. Фреквентноста во примената на ученичкиот тандем е условена како од барањата на принципот на полиморфност, така и од структурата и степенот на реализација на задачите кои се остваруваат во другите облици на наставната работа. Чести се наставните ситуации во кои реализацијата на поставените задачи започнува со примена на друг, а продолжува со примена на ученичкиот тандем и обратно, определени фази да се реализираат во тандемскиот облик, а завршните во некој друг. Ученичкиот тандем „речиси никогаш не е почетна ни завршна (бројчана) формација“,¹² што зборува за неговата специфична дидактичка положба, и за изразитиот флексибилен карактер во примената. Тоа го потврдуваат и резултатите од истражувањето на Соррес.

¹¹ Стевановић М. — Иновације у наставној пракси, Просветни преглед, Београд, 1982 год. стр. 59.

¹² Буј М. — Одгојно-образовни рад у паровима, Школска књига Загреб, 1983 год. стр. 37.

Според Corpes, ученичкиот тандем во структурата на наставниот час мошне често се јавува по фронталниот облик на наставна работа, и тоа по излагањето на наставникот (74%), и по разговорот со одделението (18%). Тоа значи дека на овој облик на наставна работа му претходат активности (во рамките на другите облици на наставна работа) што претставуваат воведување, организирање и објаснување на работите што треба да се извршат со тандемско работење. По примената на ученичкиот тандем најчесто пак се применува фронталниот облик (92%) преку различни модели на разговорната метода (70%) што упатува на заклучок дека во останатите облици на наставна работа се анализираат и разгледуваат резултатите од тандемското работење.

Овие сознанија всушност ја истакнуваат дидактичката димензија на ученичкиот тандем во системот на останатите облици, чие место има дијалектичка поставеност, заемна условеност и јасно дефинирана воспитно-образовна целисходност.

Во тесна врска со фрекцентноста во примената на ученичкиот тандем како облик на наставна работа е и прашањето за временската димензија на неговата интеграција во системот на останатите облици. Бројни истражувања (Corpes, Schell, Simon и др.) укажуваат дека примената на овој облик на наставна работа е најцелисходен во определени етапи на процесот на учење, каде покажува и определена супериорност во однос на останатите облици (пр. вежбање, повторување, проверување и сл.). Сметаме дека временската димензија во употребата на ученичкиот тандем е во директна зависност од артикулационата структура на часот и дека секаков обид за попрецизно определување може да доведе до заблуда и тешкотии во реализација на задачите. Во оние наставни ситуации кога примената на ученичкиот тандем има за цел да развива способност за заедничко учење овие обиди би можеле да имаат некакво оправдување, но заклучоците од ваквите приоди не би требало да имаат императивен карактер. Така на пример д-р Љубица Продановиќ¹³ истакнува дека доколку на секој час се организира тандемска работа на учениците во траење од 5 минути, во текот на школувањето секој ученик би располагал со фонд од 633 часови партнерска работа што претставува „солидна основа за соработничко учење“. Димензионирањето на ученичкиот тандем од овој аспект меѓу другото претставува и обид за афирмација на овој облик на наставна работа, но прифаќањето на овој обид за прецизирање треба да се сфати флексибилно и со оставање простор за измени, дополнување и прилагодување кон конкретните услови во кои се одвива наставата.

¹³ Продановиќ Љ. — Рад у паровима, Иновације у настави, бр. 4, 1984 год.

Ученичкиот тандем како облик на наставна работа создава услови за примена на сите наставни методи преку кои се реализираат поставените воспитно-образовни задачи. Примена-та на овој облик овозможува третманот на наставните методи да добие нова димензија и дидактичка суштина. Нивната вредност се анализира, а примената се валоризира од аспект на активноста на ученикот како соработнички субјект во тандемот. Овој аспект е присутен и во услови на примена на другите облици на наставна работа, но во ученичкиот тандем наставните методи имаат специфичен карактер — стратегија на нивната примена ја дефинираат двајца ученици кои наставната метода ја ставаат во функција на својата заедничка работа. Со тоа ученичкиот тандем придонесува за проширување на педагошкото значење на наставните методи. Нивниот третман од аспект на активноста на наставникот повеќе е својствен на фронталниот облик на наставна работа, кога активноста на учениците е контролирана, отежната или оневозможена. При тандемското работење ученичката активност е насочена кон запознавање со сите методи на работа, а нивната успешна примена зависи од умешноста да се навлезе во нивната педагошка суштина и зависност од поставените задачи. Непосредната примена на наставните методи кои учениците во тандемот заеднички ги запознаваат овозможува мошне конкретно и детално диференцирање на активностите на секој партнер поединечно. Тоа наведува на заклучок дека ученичкиот тандем како современ облик на наставна работа создава услови за активна примена на наставните методи која е условена од соработничкиот однос на учениците — партнери. Вреднувањето на степенот на успешната реализација на задачите во тандемската работа, со тоа, се збогатува со уште еден елемент — успешна примена на наставните методи од страна на учениците.

Објективното дефинирање на дидактичко-методските можности на ученичкиот тандем како облик на наставна работа ја наложува потребата од истакнување и на неговите недостатоци и ограниченост. Прикажувањето на неговите вредности не би требало да се сфати како тенденција за прецизирање на неговото значење и создавање услови за определена доминантност во системот на облиците на наставна работа.

Ученичкиот тандем во наставната работа може да претставува фактор за развивање на социјализацијата кај учениците, но истовремено примената на ограничен број модели може да доведе до унифицирање на односите меѓу учениците. Тоа особено се однесува на можноста од формирање на тандеми постојано од исти членови кои преку соработката усвојуваат еднолични модели на однесување и кои по долгото континуирано тандемско работење се соединуваат и создаваат затворена клетка изолирана и независна од останатите тандеми и ученици. Со тоа социјализацијата се минимизира и сведува на затворен дијадичен однос кој исклучува екстерна комуникација со други ученички тандеми и ученици. Истовремено тоа

ги поткрепува ставовите на противниците на овој облик кои ја негираат неговата вредност поради неговото идентификување како причина за дезинтеграција на одделенскиот колектив.

Тандемското работење во себе крие опасност и во врска со соработничкиот однос на партнерите. Неговиот квалитет е условен од степенот на оспособеноста на учениците за активна соработка. Тој процес е долготраен и сложен, а тоа може да доведе до апстинирање на еден од партнерите кое се јавува како резултат на претходните неуспешни обиди за заедничка работа. Во такви услови еден од учениците „живее во сенка“ на својот партнер кој ја компензира неговата пасивност. Ваквите ситуации можат да создадат искривена слика за „соработката“ која ги руши и темелите на ученичкиот тандем како облик на наставна работа.

Често истакнуваните блиски и срдечни соработнички односи во тандемот ја кријат опасноста од преголемо емоционално врзување и соединување кое го оневозможува критичкиот однос кон сопственото и мислењето на партнерот, некритичко прифаќање на неговите ставови, развивање на опортунизам и сл. Во тие услови тандемот дејствува како сродена единка која мисли, чувствува и работи „како еден“, но и која ја деперсонализира личноста на учениците, го оневозможува неговиот индивидуалитет и тоа во името на апстрактна социјализација која исто така го губи својот идентитет.

Ученичкиот тандем создава можност за рамноправна соработка на партнерите, но истовремено негува подлога за доминација и туторство на еден од партнерите кој доминира како авторитет и го поставува во подредена положба својот партнер. Оттаму и страхувањата дека примената на ученичкиот тандем не може доследно да се спроведе ако овие односи меѓу партнерите не се надминат. Ничковиќ Р. овој момент го поврзува со степенот на ефикасност на ученичкиот тандем и истакнува: „Додека индивидуалниот облик на наставно работење е во постојана опасност од негативниот индивидуализам, во тандемот ако е добро организиран и заштитен од „тиранијата“ и супериорноста на еден од партнерите, со здружување на двајца природно е пошироко полето на активност во споредба со индивидуалната самостојна работа.¹⁴

Еден од моделите на примена на тандемско работење е организирана инструктивна работа на еден од учениците кој има за задача својот партнер да го поучува, насочува, да му помага и сл. Овој момент може да се претвори во ситуација поуспешниот член на тандемот својата активност да ја трансформира во делење на совети, супериорно и надмено однесување и сувопарно дидактизирање кое може да создаде одбојност на партнерот не само кон поставените задачи, туку и кон тандемското работење воопшто.

¹⁴ Ничковиќ Р. — Дидактика, Завод за издавање уџбеника, Београд, стр. 257.

Во услови на тандемско работење на партнери со прилично ист степен на доминација соработничкиот однос може да се претвори во соперништво, конкуренција и натпревар за престиж, што доведува до тоа активноста на партнерите да ја изгуби својата соработничка димензија. Во такви наставни ситуации учениците ја губат својата партнерска функција, тандемот е без свој идентитет, а активноста на учениците се претвора во индивидуална работа.

Отсуството на природен балансер во односите на тандемот може да доведе до затегнати односи на партнерите, дискусијата и полемиката да се претворат во тврдоглаво зачувување на своето мислење, упорно застапување на своите гледишта и стаови и сл. Овие односи можат да доведат до прекинување на интеракцијата и до распаѓање на тандемот.

Ученичкиот тандем престанува да функционира и кога не е воспоставена адекватна комуникација со наставникот. Отсуството на контактите на релација тандем-наставник создава услови за погрешна работа на партнерите, неуспешно извршени задачи и сл., што дестимулативно влијае врз нивната мотивација за работа. Неблаговременоста во повратното информирање на тандемот од страна на наставникот доведува до несигурност во работата на партнерите, која раѓа сомневање во тандемската соработка и сл. Континуирана опасност од распаѓање на тандемот постои и во услови на недоволна оспособеност на учениците за соработничко учење.

Сложената и одговорна улога на наставникот во работата со тандемско одделение може да биде извор на бројни тешкотии и недоследности. Функционирањето на 15—18 ученички тандеми активноста на наставникот ја дисперзира во нивна насока, но таа може да добие обележје на површна контрола и попатни упатства пред сè од неможноста за континуирано следење на работата на сите тандеми. Временскиот недостаток на наставникот може да доведе до тоа успешно подготвениот концепт за тандемско работење на одделението да има значителни отстапувања во неговата практична реализација и застранување на неговата првична концепција.

Во примената на тандемското работење можат да се јават тешкотии и во врска со изработката и користењето на работниот налог на наставникот. Ако има вербален карактер постои опасност од примање на генерализирани упатства за работа кои не се адекватни на специфичноста на задачите што го има секој тандем. Можноста од прескокнување на важни детали го доведува тандемското работење во прашање како и неадекватното почитување на структурата на тандемот. Пицуваниот работен налог ако не е конципиран одмерено исто така може да доведе до недоволна успешност на тандемското работење. (Детализирањето во работниот налог може да ги заведе учениците во погрешен правец, зашто постои опасност од губење на суштината во работата и сл.). Во работниот налог

наставникот „треба да го напише она што е битно, ништо непотребно“.¹⁵

Во услови на диференцирана работа на тандемите наставникот често не е во можност да има увид во нивната самостојна работа, од што може да произлезе неадекватно користење на средствата за работа и на наставните методи. Дисконтинуираноста во контролата на работата може да доведе и до вреднување само на крајните резултати од работата на партнерите кои секогаш не се производ на нивниот соработнички однос.

Наведените тешкотии и недостатоци на ученичкиот тандем упатуваат на заклучок дека неговата примена треба да биде резултат на системска подготовка на наставникот и континуирано оспособување на учениците за соработничко учење. Овие моменти укажуваат дека примената на овој облик на наставна работа бара посуптилен приод во дефинирањето на задачите што треба да се реализираат, зашто тие во тандемската работа имаат посложен и специфичен карактер. Ученичкиот тандем „како и другите бројчани формации имаат недостатоци, но тоа никако не значи дека овој облик на наставна работа треба да се отфрли зашто има несомнени предности“.¹⁶ Истакнувајќи ги неговите вредности и укажувајќи на недостатоците придонесуваме за објективниот третман на овој облик на наставна работа, негова рамноправна положба во системот на другите облици и негова афирмација во современиот воспитно-образовен процес.

¹⁵ Мару Ф. — Индивидуализована настава и групни рад, Педагошко друштво НР Србије, Београд, 1959 год. стр. 93.

¹⁶ Буј М. — Одгојно образовни рад у паровима, Школска књига, Загреб, 1983 година, страна 27.

SNEŽANA ADAMČESKA

LES POTENTIELS DIDACTIQUES MÉTHODIQUES DU TANDEM D'ÉLÈVES

Résumé

La présente contribution représente un essai d'identification de certains aspects du potentiel didactique-méthodique du tandem d'élèves comme forme organisationnelle de l'activité didactique. Au fond, cette question reste ouverte et pas encore assez éclairée, surtout à cause des tendances qui veulent identifier le tandem d'élèves à certains modèles de la forme de groupe de l'activité didactique, ce qui représente la négation de son identité pédagogique. L'indication de certains instituteurs et des situations didactiques relatives aux effets didactiques-instructifs importants ne doit pas être considérée comme essai pour que cette forme de travail d'enseignement soit définie sans rapport et isolée des autres. Au contraire, son application et l'emploi dans la pratique didactique-d'enseignement rend possible que l'activité d'enseignement contende les exigences du principe de la polymorphie qui exclue la domination d'une seule forme et qui crée les conditions pour que l'enseignement soit varié, motivant, intéressant et attractif pour les élèves et pour que l'instituteur puisse présenter ses capacités créatives.

En même temps, la présente contribution représente l'effort pour définir tous ou au moins quelques paramètres pédagogiques en base desquels on construit les bases théorétiques de l'application du travail de tandem d'élèves: les dimensions psychosociales et didactiques-d'instruction de son application, les spécificités du rapport didactique entre les élèves-partenaires, les dangers de l'éloignement, l'apparition de la domination et de la subordination, »la vie à l'ombre« du partenaire etc. L'établissement du balance pédagogique naturel entre les avantages et les déficiences de cette forme de l'enseignement représente les efforts pour affirmer le tandem d'élèves comme activité didactique-instructive organisée indépendamment, qui représente une innovation pédagogique spéciale qui détruit l'attitude antérieure endurcie envers l'enseignement et qui crée la possibilité pour que l'élève puisse apprendre en collaborant et de collaborer en apprenant.